

acquirere non potest nisi praevia inquisitione. Debebit ergo quaelibet familia, quae sibi videantur necessaria, officialibus manifestare, ut dein collectis undique elenchis rerum necessariorum in communi aliquo totius societatis concilio a viris delectis summa rerum procreandarum accurate computetur. Quod certe negotium innumerabiles scriptiones et integrum exercitum scribarum requireret.

Potest quidem supponi quoad res maxime ordinarias, quibus omnes cotidie fere indigent, gubernium sine praevia inquisitione definire posse quantitatem procreandorum. Sed hoc quoad omnia omnino certe fieri non potest, quin multa inutiliter procreentur. Dein multae res non ad libitum hominis a natura suppeditantur neque in tanta quantitate, ut omnium votis plene possit satisfieri.

342. 3. Multo difficilius dein erit *rationem laboris publici* per totum regnum ordinare («organizare»). Ut concilium supremum possit singulis provinciis, municipiis, pagis certum et determinatum laboris pensum assignare, scire debet, quot homines ad laborem idonei in quolibet municipio per longius saltem tempus praesto sint. Esset enim absurdum et iniquum unicuique pago praescribere pensum laboris, nullo respectu habito ad numerum operariorum praesentium. Iam quaero: poteritne in statu socialistico quilibet civis, prout voluerit, domicilium mutare atque ex uno loco in alium migrare, annon? Si hoc posterius dicatur, habebimus homines quasi glebae adscriptos. Nemo poterit domicilium suum relinquere sine licentia magistratus, ideoque libertas hominis iam magna ex parte sublata est. Si prius, ordinatio laboris est impossibilis, et plerique in regiones amoeniores confluent, loca ingrata deserentur, praesertim cum in societate socialistica nihil sit, quod possit hominem uni loco arctius adstringere quam aliis: non ager vel domus propria, quia haec omnia pertinebunt ad totam societatem, et inter limites regni omnes ubique iisdem iuribus fruuntur, omnes ubique aequali modo domi suae versantur.

343. 4. Supponamus constare de numero operariorum, qui in aliquo pago stabiliter adsunt ad labores perficiendos. Nunc

quaeritur ulterius, quomodo *labores inter eos sint distribuendi*, v. g. quinam debeant rei pecuariae operam dare, quinam effodere carbones in fodinis, quis debeat in fabrica, in agro, in culina laborare, quis vias mundare, curare aegrotos etc. En iam quaero: utrum singulis licebit pro arbitrato suo sibi laborem eligere electumque deserere, an magistratus vel etiam omnes pagum habitantes in communi congressu unicuique assignabunt speciem laboris, tempus etc.? Si unicuique optio libera datur, omnes sibi praeeligent labores gratos, faciles; labores vero ingratos, difficiles, periculosos, sanitati nocivos, abiectos aliis relinquent. Praeterea hoc pacto nullus ordo constitui potest; si vero unicuique labor a magistratu assignatur, habemus miseram servitutem, quam certe homines non diu tolerabunt.

344. 5. Progressus in scientiis, artibus fere nullus esset possibilis. Supponamus e. g. aliquem novam machinam invenisse; iam quaeritur: quomodo ab inventore effici possit, ut eadem in praxi admittatur et adhibeatur? Proponenda erit res vel toti populo vel supremo concilio, cuius erit de hac re decernere. Sed hac via pleraeque inventiones nunquam ad usum devenient. Etsi enim supponeremus membra illius concilii vel totum populum aptissimum esse ad iudicandum de nova inventione, tamen eam in usum inducere pro longiore tempore auget pensum laboris communis. Debent enim condiciones operariorum ubique esse eadem, ut servetur omnium aequalitas, et ideo, si aliquid novi introducitur in uno loco, in aliis quoque id fieri debet. Plurimae ergo novae machinae conficiendae erunt, si aliqua nova inventio in usum inducitur.

345. Supposui nova inveniri vel excogitari in futura societate socialistica. Sed haec suppositio impossibilis videbitur cuilibet, qui consideraverit in socialismo plenam vigere debere aequalitatem iurium. Nam aut admittitur diversitas statuum, ut v. g. alii in perpetuum fiant medici, magistri, astronomi etc., alii chirurgi, architecti, pictores, sutores, vel non. Si non, nemo umquam poterit in his artibus bene versatus et perfectus esse. Requirit enim longam inde a iuventute prae-

parationem, diurnam et cotidianam et fere exclusivam exercitationem. Quomodo ergo poterit aliquis, qui cotidie cum aliis corpore laborare debet et non aliam quam quilibet alius educationem et instructionem accipit, aliquid solidi praestare, immo novas inventiones facere? Dicunt quidem adversarii in statu socialistico laborem communem fore brevissimum, ita ut cuilibet tempus abundans supersit ad varias artes pro libitu exercendas. Sed hoc prorsus incredibile est, cum stimulus ad diligenter laborandum desit.

346. Si autem diversitas statuum admittitur, iam actum est de aequalitate iurium, et debet etiam educatio et instructio pro diversis esse diversa. Praeterea num illi, qui diligenter alicui scientiae vel arti se tradunt in iisque excellunt, emolumenta aliqua inde sibi sperare possunt? Si non, iam deerit sufficiens stimulus ad constantem diligentiam; si vero emolumenta accipient, iterum actum erit de aequalitate, et invidiae via aperta est, praesertim cum magistratus iisdem ex rebus communi labore partis omnibus distribuere debeant.

347. 6. Crescit difficultas, si convertimur ad *distributionem* rerum in communi productarum. Quintuplex tantum norma excogitari potest, secundum quam haec distributio fieri possit, nimirum vel *numerus capitum* vel *tempus*, per quod quis laboravit, vel *praestatio*, i. e. qualitas et quantitas laboris praestiti, vel *diligentia* in laborando, vel denique *indigentia* singulorum. *Atqui*, quodcumque assumitur, sequitur absurdum. *Ergo*...

Prob. min. a) Solus *numerus* capitum est mensura omnino iniusta. Nam non omnes sunt aequae diligentes vel eandem habent dexteritatem, experientiam, idem corporis robur. Esset plane iniquum omnibus eandem quantitatem ex rebus communi labore partis distribuere.

b) Si *tempus* est mensura distributionis, ergo, qui per idem tempus laboraverunt, eandem mercedem accipient, sive fuerint habiles et periti sive non, sive diligentes et assidui sive non, sive operam dederint laboribus molestis et periculosis sive non; sed haec summa esset iniquitas.

c) Si *praestatio* statuatur pro norma distributionis, quaero: quomodo accurate determinari potest singulorum dexteritas, peritia, ingenium, diligentia, a quibus quantitas laboris praestiti pendet? Quanam erit norma huius determinationis, ne magistratus solo arbitrio suo et partium studio in distribuendo dirigantur? Quod ut melius intellegatur, distinguendi sunt duplicis generis labores: alii aliquid operatum relinquunt, v. g. labor sutoris; alii vero nihil operatum relinquunt, v. g. labores famulorum, infirmariorum, medicorum, magistrorum. Iam quoad posteriores labores quomodo poterit praestatio mensurari? Quoad priores vero in multis casibus praestatio mensurari potest, sed in plurimis non potest, v. g. praestatio agricolae non solum pendet ab eius labore, sed etiam a fertilitate agrorum, a tempestate etc. — Quid denique dicendum de illis, qui ob defectum virium, ingenii, etsi diligentes, non aequae multum aut fere nihil laboris praestare possunt?

d) Ex quo patet neque *diligentiam* in laborando normam distributionis esse posse. Ad diligentiam determinandam enim necesse esset custodem iuxta unumquemque collocare, qui eum perpetuo observaret. Quis autem magistratus securos reddet illos praefectos ab operariis electos cum operariis consilia communicaturos non esse?

e) Neque *indigentia* tamquam mensura distributionis adhiberi potest. Quis enim erit aestimator huius indigentiae? Haec certe aestimatio iudicio uniuscuiusque permitti nequit, cum nemo sit aequus iudex in rebus suis. Ergo committenda erit iudicio alicuius concilii, cui incumberet in singulorum indigentiam inquirere eamque definire, v. g. determinare, quo cibo, qua veste quisque indigeat. Sed hoc qui fieri poterit, quin excitentur plurimae querelae, discordiae, invidiae, quae brevi totam rempublicam everterent?

348. 7. Aliud gravissimum incommodum systematis socialistici est, quod omnem ad diligentiam in laborando stimulum auferat. Supposita privata proprietate, quilibet sua ipsius utilitate vel necessitate, praesertim si familiae curam habet, ad continuum et indefessum laborem impellitur. Hoc modo generatim varia officia in societate humana sine ulla

coactione ad satisfactionem omnium distribuuntur, ita ut vel pro maxime abiectis et arduis laboribus facile operarii inveniantur. Hic autem stimulus laboris in societate communistica plane deesset.

Nam a) in ea onera omnium deberent esse aequalia ideoque nemini se communi et cotidiano penso laboris subtrahere liceret. Quocirca nihil est, quod eorum diligentiam excitare posset, certe non cura procurandi necessaria pro die sequenti aut tempore futuro. Nam quamdiu corpore bene valebit, quilibet cotidiano labore praescripto necessaria merebit; tempore vero aegritudinis societas eius curam suscipiet. Ipsi enim communistis fatentibus cura infantium, aegrotorum, senum decrepitorum ad societatem pertinet.

b) Homines generatim ad diligenter laborandum non impelluntur nisi certa spe se solos fructum ex suo labore percepturos esse. Sed haec certa spes in socialismo deesset. Quilibet posset hanc certam spem tum solum habere, si certum foret omnes alios operarios aequali diligentia laboraturos esse et distributionem talem futuram, ut diligentiae uniuscuiusque correspondeat. *Atqui* haec certitudo haberi non potest.

349. 8. Quae de distributione laborum et rerum productarum disputavimus, demonstrant systema socialisticum executioni mandari non posse, nisi supponantur ex una parte *magistratus rara prudentia, sagacitate, probitate vitae praediti*, qui communi mercede contenti, constanter non commodi proprii, sed boni communis amore ducantur; ex altera vero parte subditi, qui superiorum dictis ad nutum oboediant; qui sint paucis contenti et in suscipiendis laboribus etiam arduis et humilibus alacres et prompti; qui, quantum in ipsis est, velint sine invidia bona omnia omnibus facere communia. Iam si eiusmodi homines vel inter ipsos christianos rari sunt, quamvis religio vitio summa supplicia, virtuti praemia aeterna promittat et gratia abundans infirmitatem humanam iuvet, quid futurum esset in statu socialistarum, qui religionem omnem contemnunt, immo odio prosequuntur, qui vel ipsam Dei existentiam negant ideoque veram obligationem in con-

scientia tollunt et virtuti nullam nisi temporalem mercedem promittunt?

Omitto plurima alia, quae socialistis iure obici possunt, v. g. quod sua theoria absolutae aequalitatis familiam destruant, quod societatem civilem a religione divellant, quod nominatim iura Ecclesiae catholicae plurima necessario violare cogantur etc.

Confirmatur denique thesis experientia. Nam innumera experimenta et tentamina communistica facta ab antiquissimis temporibus usque ad aetatem nostram omnia ad irritum ceciderunt (cf. Socialismus 17 et 209).

350. *Coroll.* Ergo quilibet communismus *positivus*, qui generatim communionem bonorum positivam in societatem humanam inducere vult, ut inimicus libertatis, ordinis socialis, progressus culturae reiciendus est. Nam quae in thesi antecedenti contra socialistas diximus, facile ad quodcumque systema communismi positivi applicari possunt. Quod speciatim *anarchistas* attinet, iis praeter incommoda supra dicta illud gravissimum obici potest, quod suo systemate «anarchiam productionis», quam tollere volunt, intactam relinquerent. Nam singula municipia (pagi) vel singulae associationes operariorum hodie propter divisionem laborum sibi sufficere nequeunt. Ergo anarchia productionis, quae hodie inter singulos adesse dicitur, tunc haberetur inter societates operariorum et pagos, ideoque eius effectus forent multo funestiores, quia non singulis familiis, sed totis pagis ruinam pararet. Ceterum de se vix credibile est societatem humanam, hodie tanta negotiorum frequentia et tot mediis commercii (viis ferreis; telegraphis etc.) unitam, iterum in parvas communitates independentes dividi posse. Ad quem enim, ut saltem unam difficultatem huius systematis commemoremus, pertinerent viae ferreae, telegrapha, aquaeductus etc.? Haec necessario requirunt unitatem regiminis, ideoque non possunt permitti administrationi singulorum pagorum, per quos transeunt. Praeterea, habebiturne unitas aliqua in iudiciis, in legislatione, in re militari etc., an haec omnia arbitrio singulorum civitatum et pagorum relinquantur? Nisi tandem admittatur aliqua communis auctoritas, redibunt tempora iuris manuarii.

351. *Schol.* Si quis ad evitanda incommoda communismo supra obiecta supponere vellet omnia bona posse manere communia *negative*, ita scl. ut eorum cura cuiusque arbitrio permittatur, in maiores etiam difficultates incideret. Quae enim ita communia sunt, ut nemini speciatim eorum cura demandetur, communiter neglegi solent. Accedit, quod in illa suppositione nullus ordo possibilis esset nullaque pax. Quilibet posset re qualibet uti, prout vellet, et sic perpetua iurgia orerentur. Quodsi respondeatur quemlibet posse alios a re semel occupata excludere, iam de communismo actum esset.

ARTICULUS III.

REFUTATUR SOCIALISMUS AGRARIUS.

352. Ii socialistae, contra quos in superiore articulo disputavimus, dominium *omnium* bonorum productivorum in totam civitatem transferre volunt. His alii moderatiores, sed minus sibi constantes, tantum bona productiva *immobilia* seu *solum* (agros, prata, silvas, fodinas, domos etc.) in commune redigere («nationalizare»), reliqua bona productiva in privato dominio relinquere cupiunt. Vocantur hi *socialistae agrarii*, quorum dux praecipuus est *H. George* († 1897) in America, quem maxima ex parte sequuntur *M. Flürscheim* in Germania, *Hertzka* in Austria eorumque asseclae. Iis viam praeparaverant *E. de Laveleye* in Belgio, *J. Stuart Mill* in Anglia aliique. Horum opinionem hoc loco breviter expendemus.

THESIS LVIII.

353. Rationes, quibus socialistae agrarii suam sententiam propugnant, vi omni carent.

(Moralphil. II 247 sqq.)

St. Q. Cf. supra.

Prob. percurrando argumenta adversariorum.

Argumentum 1. ex *historia* ducunt. Si enim *E. de Laveleye* et post ipsum *Georgio* credas, primitus apud omnes gentes invenitur communis possessio fundorum, a qua non nisi paulatim, plerumque vi et fraude, discessum est. *Ergo*

tantum abest, inquirunt, ut proprietas privata soli sit institutio naturae, ut naturae potius repugnet.

Resp. 1. Falsum est ubique primitus exstitisse possessionem communem fundorum; immo e contrario apud antiquissimos populos: Hebraeos, Assyrios, Aegyptios, Sinenses, ita invenitur possessio agrorum privata, ut communis possessionis nullum omnino vestigium adsit (cf. *Moralphilos.* II 247 sqq; *Capart*, La propriété individuelle et le collectivisme).

Resp. 2. Etsi primitus ubique communis possessio agrorum exstitisset, inde non sequeretur agros privatim possidere esse contra ius naturale. Nonne potius ipsum factum, quod semper et ubique progrediente cultura communio bonorum quoad agros magis magisque disparet, evidens signum est eam cum altiore evolutione culturae conciliari non posse?

354. *Argumentum 2.* ex eo petunt, quod *labor* sit unicus titulus iustus proprietatis privatae. Nemo, inquirunt, iuste privatim possidere potest nisi id, quod suo labore produxit. *Atqui* solum non est productum laboris. *Ergo* non potest iuste privatim possideri.

Resp. 1. Haec ratio plus probat, quam adversarii volunt, et contra eorum mentem necessario ducit ad socialismum completum. Nam etiam res mobiles, v. g. aurum, gemmae, animalia, vel ex toto vel saltem magna ex parte, non sunt productum laboris humani. Si quis feliciter v. g. gemmas, adamantes invenit vel animal silvestre capit, hae res magnum fortasse habent valorem independentem a labore humano. Immo etiam postquam res aliqua labore transformata est, magnam partem valoris non habet a labore, sed a materia, ex qua effecta est. Sic statua aurea vel marmorea etiam abstrahendo a labore maiorem habet valorem quam statua ex ligno effecta, et inter varias statuas ex ligno factas iterum est diversitas valoris propter diversitatem ligni. Eadem dici possunt quoad omnes fere res industriales. Ergo si solum id ut proprium possideri potest, quod est effectus laboris, debet ille, qui rem labore procreatam possidet, saltem magnam partem valoris communitati tradere. Et quis poterit